

Dragoș Nicolae COSTESCU

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului - iunie-septembrie 2015 -

Interzicerea torturii, tratamentelor inumane și degradante. Dreptul la viață privată și de familie. Interzicerea discriminării

Art.3, 8 și 14 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 23 iunie 2015

Costel Gaciu c. României

Situația de fapt

Reclamantul, în vârstă de 43 ani, a fost arestat preventiv pentru șantaj și plasat în Centrul de Detenție al Poliției Cluj timp de 4 luni, fiind încarcerat alături de un alt deținut într-o celula insalubră, de 4,14 metri pătrați, cu pereți acoperiți de mușcași și fără geam. Din arestul Poliției Cluj a fost transferat la Penitenciarul Gherla, unde a fost plasat într-o celula de 38 metri pătrați, alături de alți 26 de deținuți. În aceste condiții a executat, în total, 1 an și 10 luni de arest preventiv.

La 2 aprilie 2010 și 24 iulie 2010 - după mai bine de 1 an de arest preventiv -, bărbatul a cerut o vizită conjugală din partea soției, însă autoritățile i-au respins solicitarea în temeiul dispozițiilor legale în vigoare. Restricția vizitelor conjugale era prevăzută, în momentul faptelor, de articolele 48 din Legea nr. 275/2006 asupra executării pedepselor și măsurilor ordonate de organele judiciare în cursul procesului penal, coroborate cu articolele 43 paragraful 1 din Hotărârea Guvernului nr. 1897/2006 pentru aprobarea Regulamentului aplicării Legii nr. 275/2006. Acel articol prevede condițiile care trebuiau îndeplinite pentru ca o persoană deținută să beneficieze de dreptul la vizită intimă, condiții potrivit cărora „persoanele private de libertate beneficiază, la cerere, de vizita intimă dacă sunt condamnate definitiv”.

Reclamantul s-a plâns de această decizie a autorităților în fața Judecătoriei Gherla. A subliniat că refuzul la vizite conjugale duce la discriminare în conformitate cu Constituția României și jurisprudența Curții. În 26 iulie 2010, Judecătoria Gherla a respins plângerea, reținând că decizia luată de judecătorul responsabil cu executarea pedepselor din 10 iunie 2010 a fost corectă în baza legii 275/2006, care oferă dreptul la vizite conjugale doar deținuților condamnați.

Astfel, reclamantul s-a adresat Curții de la Strasbourg, la 8 iulie 2010, cu o cerere care a vizat și încălcarea art. 3 din Convenție, privind interzicerea torturii, a pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

Motivarea și soluția Curții

Curtea a considerat că detenția, la fel ca orice alte măsuri privative de libertate, presupun limitări inerente asupra vieții private și de familie. Cu toate acestea, reprezintă un aspect esențial în virtutea dreptului deținutului la respectarea vieții de familie ca autoritățile să

permită, sau dacă este cazul să-l ajute chiar, în menținerea contactului cu familia sa. Totuși, anumite restricții precum limitările impuse de numărul de vizite din partea familiei, supravegherea asupra acestor vizite, supunerea deținutului unui regim special de închisoare sau unor aranjamente speciale de vizită, justificate de natura infracțiunii, nu constituie o ingerință în sine în drepturile persoanei private de libertate în temeiul articolului 8.

Cu privire la articolul 14, interzicerea discriminării, Curtea apreciază că o diferență de tratament este discriminatorie dacă nu are nici o justificare obiectivă și rezonabilă, cu alte cuvinte, în cazul în care nu urmărește un scop legitim sau dacă nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul vizat.

Tot Curtea mai precizează că în domeniul vizitelor conjugale, Statele Contractante se bucură de largă o marjă de apreciere în a determina dacă și în ce măsură diferențele de tratament în situații similare se justifică. Domeniul de aplicare al acestei marje poate varia în funcție de circumstanțele și împrejurări.

În motivarea tratamentului discriminatoriu, instanța europeană a reținut ca soția reclamantului nu a avut nici calitate de martor, nici calitate de coinculpat în procesul penal intentat împotriva lui Costel Gaciu și că măsura arestării preventive a fost menținută o lungă perioadă de timp. Astfel, Curtea considera că durata deosebit de lungă petrecută de reclamant în arest preventiv, respectiv 1 an și 10 luni, i-a redus viața familială într-o măsură care nu poate fi justificată prin limitările inerente pe care le implica regimul de detenție. Prin urmare, Curtea constată ca autoritățile au eșuat să ofere o justificare rezonabilă și obiectivă pentru diferența de tratament și, ca atare, au acționat într-un mod discriminatoriu, prin refuzul de a-i permite reclamantului vizite conjugale în timpul arestării preventive.

Așadar, prin hotărârea pronunțată, CEDO a condamnat România atât pentru condițiile îndurate de reclamant în timpul arestului preventiv, cât și pentru discriminare și încălcarea dreptului la respectarea vieții familiale, stabilind ca autoritățile i-au aplicat acestuia un tratament diferențiat atunci când i-au refuzat cererea de a beneficia de vizite conjugale din partea soției, pe durata arestului preventiv.

Dreptul la viață privată și de familie

Art.8 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 21 iulie 2015

Olari și alții c. Italiei

Situația de fapt

Reclamanții, în speță trei cupluri de homosexuali italieni care doreau să se căsătorească sau să încheie un parteneriat civil în Italia, au fost refuzați de către autoritățile italiene. Astfel, aceștia s-au adresat instanțelor naționale. În ultimă instanță, Curtea Constituțională a susținut că „familia” și „căsătoria” nu pot fi interpretate astfel încât să se modifice însăși esența acestor noțiuni: căsătoria este doar uniunea dintre un bărbat și o femeie în scopul fondării unei familii. Curtea a judecat că reclamanții nu se pot considera astfel discriminați, căci „uniunile homosexuale nu pot fi considerate ca fiind echivalente cu căsătoria”. Totuși, Curtea Constituțională a statuat că cuplurile homosexuale se bucură de „dreptul la viața privată”, care consacră „dreptul de a-și exprima personalitatea într-un cuplu obținând - în timp și prin mijloa-

cele prevăzute de lege - o recunoaștere judiciară a drepturilor și îndatoririlor corespunzătoare. Cu toate acestea, a apreciat că această recunoaștere ar putea fi realizată în alte moduri decât prin instituția căsătoriei între homosexuali. Astfel, reclamanții s-au adresat Curții Europene a drepturilor omului cu o cerere pe terenul articolului 8, dreptul la viață privată și de familie.

Motivarea și soluția Curții

Curtea a reținut că reclamanții se află în imposibilitatea de a se căsători cât și de a avea acces la un anumit cadru juridic, cum ar fi uniunile civile sau parteneriatele înregistrate, capabil să ofere recunoașterea statutului lor și să garanteze acestora anumite drepturi relevante pentru un cuplu.

Statul italian s-a apărat în fața CEDO utilizând argumente ce țin de preceptele religioase ale cetățenilor italieni sau de valorile tradiționale ale societății în general. Curtea a decis că asemenea argumente nu sunt relevante în acest caz și nu justifică de ce Italia a întârziat să recunoască uniunea între persoane de același sex. Cetățenii unei țări sunt egali în fața legii și statul este obligat să le asigure aceleași drepturi și protecția adecvată tuturor.

Instanța europeană mai apreciază că protecția juridică disponibilă în prezent în Italia pentru cuplurile de același sex, respectiv înregistrarea uniunilor între persoane de același sex în „registrele locale ale uniunilor civile” este posibilă în mai puțin de 2% din municipalitățile existente și are valoare doar simbolică (§ 168), neconferind reclamanților nicio stare civilă oficială, și nici drepturi cuplurilor de același sex, fiind lipsită de orice valoare echivalentă unei uniuni stabile în fața instanțelor naționale. Instanța de la Strasbourg consideră că o uniune sau un parteneriat civil ar fi modalitatea cea mai potrivită pentru recunoașterea legală a cuplurilor de același sex, precizând totodată că Italiei îi incumba obligația pozitivă de a adopta un cadru legal care să asigure și să confere protecție cuplurilor de același sex.

Curtea subliniază în special că, în statele membre ale Consiliului Europei există o tendință de recunoaștere legală a cuplurilor de același sex – 24 din 47 de state au legiferat în favoarea acestei recunoașteri – și că însăși Curtea Constituțională italiană a cerut în mod repetat o astfel de protecție și recunoaștere. În plus, potrivit sondajelor recente, majoritatea populației italiene sprijină recunoașterea legală a cuplurilor de homosexuali.

În concluzie, în lipsa invocării de către guvernul italian a unui interes al societății, care să contrabalanseze interesele semnificative ale reclamanților identificate mai sus, precum și în lumina concluziilor la care au ajuns instanțele naționale cu privire la problema rămasă nerezolvată, Curtea constată „că guvernul italian și-a depășit marja de apreciere și a eșuat în a-și îndeplini obligația pozitivă de a se asigura că reclamanții au la dispoziție un cadru legal specific care să le asigure recunoașterea și protecția uniunilor lor de același sex” (§ 185).

Dreptul la viață privată și de familie

Art.8 din Convenție

Cameră, Hotărârea din 3 septembrie 2015

Sérvulo & Associados – Sociedade de Advogados, RL și alții c. Portugaliei

Situația de fapt

Reclamanții în speță sunt o societate de avocatură și patru cetățeni portughezi, avocați în cadrul societății respective. Departamentul central pentru urmărire și cercetare penală a

deschis o anchetă cu privire la câțiva cetățeni portughezi și germani, inclusiv un avocat care a lucrat pentru societatea reclamantă, existând suspiciunea unor fapte de corupție, conflict de interese și spălare de bani, în legătură cu achiziționarea de către guvernul portughez de la un consorțiu german a două submarine.

Departamentul central pentru urmărire și cercetare penală a sesizat Curtea centrală de anchetă penală în vederea emiterii unor mandate de percheziție la birourile societății de avocatură și ridicării oricăror documente relevante anchetei. Astfel, judecătorul de instrucție a emis mandatele ce permiteau ca fișierele informatice să fie confiscate în baza unei liste de 35 de cuvinte-cheie cuprinzând nume de companii și bănci ce aveau legătură cu ancheta și termeni precum „contribuții financiare” și „finanțare”.

Înainte de efectuarea perchezițiilor, reclamantii au depus o plângere pentru ca președintele Curții de Apel Lisabona să ateste faptul că respectivele cuvinte-cheie au fost utilizate în mod obișnuit de societatea lor, fapt ce ar duce la un număr disproporționat de documente ce ar putea fi confiscate, documente fără legătură cu ancheta și protejate de secretul profesional. În acest sens, judecătorul de instrucție a admis cererea și a dispus ca toate documentele confiscate să fie puse sub sigiliu, fără a fi inspectate, și trimise președintelui Curții de Apel să se pronunțe asupra respectării secretului profesional. În final, analizând documentele, vicepreședintele Curții de Apel a respins plângerea reclamantilor și a decis ca acestea să fie trimise judecătorului de instrucție.

După vizualizarea fișierelor din calculator, judecătorul de instrucție a decis ștergerea a 850 dintre acestea, întrucât conțineau date personale sau date protejate de secretul profesional al avocatului, potrivit legislației interne, departamentul central pentru urmărire și cercetare penală renunțând ulterior la anchetă.

Invocând art. 8, dreptul la respectarea vieții private și de familie, reclamantii s-au plâns de percheziția efectuată la sediul societății și de faptul confiscării documentelor și datelor informatice.

Motivarea și soluția Curții

Notând faptul că atât Codul de procedură penală, cât și Statutul Baroului prevăd un număr de garanții procedurale în ceea ce privește percheziția la societățile de avocatură și confiscarea documentelor, Curtea a observat că, în cauză, toate aceste garanții au fost respectate. Curtea a mai menționat că au fost prezenți la efectuarea percheziției atât reclamantii, cât și un reprezentant al Baroului. De asemenea, operațiunile au fost supravegheate de un judecător de instrucție și a fost întocmit un raport oficial.

Potrivit dreptului portughez ancheta este condusă de procuror, iar judecătorul de instrucție reprezintă garantul respectării libertăților fundamentale în cadrul urmăririi penale. Astfel, în ceea ce privește operațiunile efectuate la societatea de avocatură, Curtea a remarcat că judecătorul de instrucție și-a exercitat rolul de supraveghere înainte, în timpul și după efectuarea operațiunilor.

Curtea mai notează că în urma plângerii reclamantilor, fișierele confiscate au fost sigilate și trimise președintelui Curții de Apel în conformitate cu Statutul Baroului. Sigiliile au fost îndepărtate ulterior de către vicepreședintele Curții de Apel care a examinat conținutul acestora, acesta respingând plângerea reclamațiilor pe motiv că cele 35 de cuvinte-cheie aveau legătură cu ancheta, operațiunile erau proporționale cu scopul urmărit, informațiile erau relevante pentru anchetă, nu a existat nicio încălcare flagrantă a secretului profesional, și, în

sfârșit, că îi revine judecătorului de instrucție să verifice informațiile și să identifice elementele relevante pentru anchetă.

În consecință, instanța europeană apreciază că plângerea reclamanților la președintele Curții de Apel combinată cu supravegherea judecătorului de instrucție a constituit un remediu adecvat și eficient ce a compensat domeniul vast de aplicare al mandatelor de percheziție.

După vizualizarea fișierelor confiscate, judecătorul de instrucție a decis ștergerea a 850 dintre acestea pe care le-a considerat ca având un caracter privat ori ca fiind protejate de secretul profesional sau neavând relevanța directă pentru anchetă. Curtea nu a observat niciun motiv pentru a pune în discuție evaluarea făcută de judecător, care a intervenit pentru a examina legalitatea operațiunilor de percheziție și confiscare și, în special, pentru a proteja juridic secretul profesional al avocatului.

Cu privire la obiecțiunile reclamanților cum că fișierele confiscate nu le-au fost returnate, instanța europeană notează că originalele le-au fost înapoiate și că nu exista o obligație în acest sens, în ceea ce privește copiile, iar referitor la posibilitatea utilizării acestora, în cadrul unei anchete privind aceleași infracțiuni, dar cu suspecti diferiți, Curtea a considerat că acest lucru a fost însoțit de garanții împotriva abuzului și arbitrariului. Prin urmare, operațiunile de percheziție și confiscare nu au constituit ingerințe disproporționate în dreptul reclamanților la respectarea vieții lor private și de familie având în vedere scopul legitim urmărit.

Astfel, Curtea a considerat că nu a existat o încălcare a art. 8 din Convenție.